

Bir Fransız'ın Gözünden İngiliz Eğitim Sistemi: “İngiliz Mekteplerinde Terbiye”

Gönül TÜRKAN DEMİR¹

Özet

Eğitim hem bireysel hem toplumsal hem de toplumlar arası bir kavram olma özelliğini taşımaktadır. Bu nedenle tarih boyunca eğitim kavramına yüklenen anlamlar toplumdan topluma değişmiş ve gelişmiştir. Her millet kendi geleceğini güvence altına alma konusunda eğitimi önemli ve etkin bir araç olarak görmüştür. Dünyada meydana gelen değişimler, gelişmeler eğitimden beklentileri de değiştirmiştir. Geçmişte ve gelecekte tüm milletler en iyi, en çağdaş olana ulaşabilmek için eğitim sistemlerini sürekli yenilemiştir ve yenileyecektir. Bu bağlamda toplumlar, diğer toplumların eğitim sistemlerini inceleyerek kendi sistemlerini yeniden düzenleme konusunda evrensel ve çağdaş olana ulaşmaya çalışmaktadır. Günümüzde karşılaştırmalı eğitim çalışmaları eğitim bilimleri içinde bir alt disiplin oluşturmakla beraber bu çalışmaların tarihi de oldukça eskiye dayanmaktadır. Bu çalışmada Fransız sosyolog Paul Descamps tarafından İngiliz eğitim sistemi ile ilgili yayımlanmış olan makaleler doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmaya konu edilen makaleler 1924-1925 yıllarında yayınlanan Muallimler Mecmuası adlı dergide Doktor Sabri tarafından tercüme edilerek Türk eğitimcileriyle paylaşılmıştır. Osmanlıca olan makalelerin transkripsiyonu yapılmış ve içerik analizi gerçekleştirilmiştir. İngiliz eğitim sistemini, okulların yapısını, eğitim yönetimini, öğretmen ve öğrencilerin durumunu, İngiliz ailelerinin eğitimden beklentilerini örneklerle açıklayan Descamps, aynı zamanda Fransa eğitim sistemi ile karşılaştırmalara da yer vermiştir. Descamps İngiltere'ye yapmış olduğu seyahatte pek çok İngiliz okulunu ziyaret etmiş, öğretmenler ve öğrencilerle görüşme imkânı bulmuştur. Gözlemleri sonucunda hazırladığı eserin Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında eğitimcilerin çıkardığı bir dergide yayınlanmış olması hem Türk eğitim tarihi açısından hem de İngiliz eğitim tarihi açısından önem taşımaktadır. Çalışma sonucunda karşılaştırmalı eğitim tarihi alanına da katkı sağlanması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Paul Descamps, İngiliz Eğitim Sistemi, Karşılaştırmalı Eğitim, Muallimler Mecmuası.

British Education System from the eye of a Frenchman: “Education in British schools”

Abstract

Education is an individual, social and community concept. For this reason, the meanings attributed to the concept of education throughout history have changed and developed from society to society. Every nation has seen education as an important and effective tool in securing its own future. Changes and developments in the world have also changed the expectations from education. In the past and in the future, all nations have constantly renewed and will renew their education systems in order to reach the best and most contemporary. In this context, societies are trying to reach the universal and contemporary in reorganizing their own systems by examining the education systems of other societies. Today, although comparative education studies constitute a sub-discipline in educational sciences, the history of these studies is also quite old. In this study, the articles

¹ Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, E-posta: gonul2818@gmail.com. <https://orcid.org/0000-0002-6056-4137>

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

published by the French sociologist Paul Descamps about the English education system were examined by document analysis method. The articles subject to the study were translated by Doctor Sabri in the journal Muallimler Mecmuası, published in 1924-1925, and shared with Turkish educators. The articles in Ottoman Turkish were transcribed and content analysis was carried out. Descamps, which explains the British education system, the structure of schools, educational administration, the situation of teachers and students, and the expectations of British families from education, also includes comparisons with the French education system. During his trip to England, Descamps visited many British schools and had the opportunity to meet with teachers and students. The fact that the work he prepared because of his observations was published in a journal published by educators in the first years of the Republic of Turkey is important both in terms of Turkish education history and British education history. As a result of the study, it is expected to contribute to the field of comparative education history.

Key Words: Paul Descamps, British Education System, Comparative Education, Muallimler Mecmuası.

Giriş

Eğitim, insanın var oluşuyla birlikte ortaya çıkmış ve en ilkel topluluklardan günümüzün modern toplumlarına varana kadar tarihin her döneminde önemini korumuş ve insanlığın bugün geldiği noktanın temelini oluşturmuştur. Bilim ve düşünce hayatında meydana gelen gelişmeler bir süreklilik göstermekle birlikte, tek bir topluma mal edilemeyecek kadar kültürler arası alışverişin ve etkileşimin bütüncül bir sonucudur. Bu bağlamda eğitim kavramı her bir toplum için özel, farklı ve ulusal bir anlam ifade etmekle birlikte bir o kadar da evrensel bir kavramdır.

Tarih boyunca tüm uluslar, kendilerinden farklı ulusların eğitim sistemlerini incelemiş, bu sistemlerden etkilenmiştir². 18. yy'dan itibaren sosyal bilimlerde başlayan gelişmeler 19. yy'da sosyoloji, antropoloji gibi yeni disiplinlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır³. Bu dönemden itibaren toplumları oluşturan temel dinamikler ve bunların toplum ve birey üzerindeki etkilerinin modern, bilimsel yöntemlerle incelenmesi sosyal bilimlerdeki gelişmeleri hızlandırmıştır. Sosyal bilimler, konusunu insandan alması sebebiyle birbiriyle bağlantılı disiplinler arası yaklaşımlar ve yöntemlerinde uygulanabileceği bir zemine sahiptir. Bu bağlamda bir toplumun, başka toplumların eğitim sistemlerine, bu sistemlerin o topluma olan etkilerine kayıtsız kalamaması sonucunda karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının multidisipliner bir alan olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarını, Türkoğlu, *“farklı kültürler ve farklı ülkelerde iki veya daha fazla eğitim sisteminin benzerliklerini ve farklılıklarını tanımlamaya yardım eden, benzer görünen olguları açıklayan ve insanları eğitime yolları hakkında yararlı teklifler getiren bir disiplin”* şeklinde

² Mustafa Ergün, *Karşılaştırmalı Eğitim*, Malatya, 1985, <https://readgur.com/doc/597062/kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9Ft%C4%B1rma%C4%B1-e%C4%9Fitim---prof.dr.-mustafa-erg%C3%BCn> (Son erişim 12 Şubat 2022).

³ Hüseyin Gazi Topdemir, Yavuz Unat, *Bilim Tarihi*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2012.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

tanımlamıştır⁴. Karşılaştırmalı eğitimin farklı tanımlamaları yapılmış olsa da yapılan her tanımın ortak noktasında kendinden farklı bir kültürün eğitim sisteminin bir parçasının ya da bütününün incelenmesi, benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konulması yer almaktadır.

Bu çalışmada incelenen makalelerin içeriğine bakıldığında eğitim, sosyoloji ve tarih disiplinlerini bir arada görmek mümkündür. Çalışmaya konu edilen makaleler Paul Descamps⁵ tarafından yazılmış ve Doktor Sabri tarafından tercüme edilerek 1924-25 yıllarında Muallimler Mecmuasında⁶ yayınlanmıştır. Toplamda 10 farklı sayıda bölüm bölüm yayınlanan makalelerde İngiliz (Anglo-Sakson) eğitim sisteminin özellikle İngiliz toplumunu biçimlendirmesi açısından değerlendirildiği görülmektedir. Yazar Descamps, İngiltere’de farklı bölgelerde bulunan pek çok okulu bizzat ziyaret etmiş ve gözlemlerini Fransa’da Science Sociale’de yayınlamıştır. Bu makalenin tercümesinin aynen Muallimler Mecmuasında yayınlandığı anlaşılmaktadır. Makalelerin içeriğine geçmeden önce bu makalelerin 1924-25 yılında eğitimciler tarafından çıkartılan bir dergide yayınlanmış olmasını dönemin özelliklerini göz önünde bulundurarak değerlendirmek faydalı olacaktır.

Cumhuriyetin ilk yılları yeni kurulan devletin çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşabilmesi için toplumun her anlamda yeniden yapılandırıldığı önemli bir dönemdir. Siyasi, hukuki, ekonomik, sosyal ve kültürel bir dizi inkılâp hareketinin gerçekleştirildiği bu yıllarda yapılan inkılâpların halk tarafından benimsenmesinde ve yeni rejimin sağlam temellere oturtulmasında en önemli görev öğretmenlere verilmiş ve öğretmenler Türk inkılabının temel direğini oluşturmuştur. Mustafa Kemal Atatürk daha milli mücadele sürecinde yapmış olduğu konuşmalarda eğitimin ve öğretmenlerin önemine dikkat çekmiş, insancıl, çağdaş ve milli bir eğitim sistemi oluşturulmasının önemini vurgulamıştır⁷.

1921 yılında Ankara’da toplanan Maarif Kongresinin açılış konuşmasının başında “*Halas-ı müstakbelimizin (gelecek kurtuluşumuzun) pişvayı mükerremleri (saygıdeğer öncüleri) olan Türkiye muallime ve muallimleri...*”⁸ şeklindeki hitabı öğretmenleri kurtuluşun öncüleri olarak gördüğünün önemli bir ispatıdır. Mustafa Kemal Atatürk’ün çağdaş ve milli

⁴ İrfan Erdoğan, Karşılaştırmalı Eğitim: Türk Eğitim Bilimleri Çalışmaları İçinde Önemszenmesi Gereken Bir Alan, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, 2003, 1-14.

⁵ Paul Descamps: Sosyoloji’de Le Play ekolünün en önemli temsilcilerinden biri olan Descamps, tecrübi sosyolojinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Descamps, “Modern İngiliz İçtimai Teşekkülleri-1914”, “Moder Purusyalı İçtimai Teşekkülleri-1916” gibi birçok eserin müellifidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hilmi Ziya Ülken, Kitap Tahlilleri, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:7, 1952, 148-149.

⁶ Muallimler Mecmuası: 1922-1927 yılları arasında İstanbul Muallimler Birliği tarafından İstanbul’da yayınlanan dergi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gönül Türkan Demir, *Atatürk Dönemi Eğitim Dergilerindeki Sosyal Bilimlerle İlgili Konuların İncelenmesi (1923-1938)*, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, 2017, ss. 39.

⁷ İhsan Doğramacı, Atatürk ve Eğitim, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, 1985, s. 654.

⁸ Yahya Akyüz, Atatürk Öğretmenlere Dedi ki..., *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, 1981, s. 10.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

eğitim anlayışını ise şu sözlerinden anlamak mümkündür; “*Türk milletine gideceği yolu gösterirken, dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden yararlanılacaktır; ancak temel kendi içimizden çıkmalıdır.*”⁹ Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi Atatürk, geleneksel eğitim kurumlarının ve anlayışlarının yerine batı tarzı modern ama milli bir eğitim sistemi hedeflemiştir. Onun bu anlayışının dönemin eğitim hareketlerinde ve eğitim alanında yapılan inkılaplarda da kendini gösterdiği anlaşılmaktadır¹⁰.

Dönemin önemli eğitimcileri¹¹ Atatürk’ün istediği doğrultuda eğitim sisteminin modernleştirilmesi, laik, çağdaş, ilim ve fenne dayalı, bireyleri hayata hazırlayan bir eğitim sistemi oluşturmak için okulları, programları düzenlemişler ve öğretmenleri de o doğrultuda yetiştirmeye çalışmışlardır¹². Bu düzenlemeler gerçekleştirilirken dikkat edilen noktaları Doğan şu şekilde ifade etmiştir; “*Atatürk dönemindeki eğitim politikası saptanırken ve uygulamalar yönlendirilirken çeşitli dönemlerde eğitim sistemini yönlendiren İskolastizm, Hümanizm, Realizm, Pragmatizm vb. doktrinlerin hiçbirine bağlı kalınmadığı ve çeşitli görüşlerden yararlanarak Türkiye’deki sorunları çözecek şekilde bir senteze gidildiği görülmektedir.*”¹³

Dönemin eğitimcileri tarafından yayınlanan süreli yayınlar incelendiğinde dünyada hâkim olan çağdaş eğitim anlayışlarının yakından takip edildiği, yabancı uzmanların Türkiye’ye davet edilerek görüşlerine başvurulduğu ve Türk milleti için çağdaş ve milli bir eğitim sistemi oluşturulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır¹⁴.

Bu çalışmada incelenen makalelerde İngiliz eğitim sisteminin detaylı bir şekilde anlatıldığı görülmektedir. O dönemde yayınlanan süreli yayınlarda sadece İngiltere değil Fransa, Rusya, İtalya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Almanya, Amerika, Danimarka gibi pek çok farklı ülkenin eğitim sistemlerinin anlatıldığı yazılara rastlamak mümkündür. Yine aynı dergilerde Türkiye’ye davet edilen yabancı uzmanların hazırlamış olduğu raporlarda yayınlanmıştır. İlaveten bu dergilerde Türk eğitim sisteminde, okul teşkilatında, programlarda, öğretim yöntem ve tekniklerinde gerçekleştirilen yeniliklerin de ilgililerle paylaşıldığı

⁹ Can Ekiz, Atatürk ve Eğitim Anlayışının Milli Karakteri, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16, 2007, s. 25.

¹⁰ Volkan Aksoy, Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Kültürün Yeri ve Önemi, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 24, s. 419.

¹¹ Atatürk döneminde Mustafa Şekip Tunç, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Sadrettin Celal Antel, Nafi Atuf Kansu, Halil Fikret Kanat, Mehmet Emin Erişirgil, Mustafa Necati, Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç, Faik Reşit Unat, Hıfzırahman Raşit Öymen, Kazım Nami Duru gibi isimler eğitim alanında öne çıkan kişilerdir. Bu isimlerden bazıları çeşitli dönemlerde Milli Eğitim Bakanlığı da yapmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bknz. Demir, a.g.e. s. 6-7.

¹² Hıfzı Doğan, Atatürk’ün İşlevsel Eğitim Anlayışı, *Eğitim ve Bilim*, Cilt: 6, Sayı: 34, 1981, s. 6.

¹³ a.g.e. s. 7-8.

¹⁴ Gönül Türkan Demir, 1918-1938 Yılları Arasında Yayınlanan Eğitim Dergilerindeki Karşılaştırmalı Eğitim Makalelerinin İncelenmesi, *Cumhuriyet International Journal of Education*, Cilt: 1, Sayı: 6, 2017, s. 16.

görülmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak Atatürk dönemi eğitim politikalarının ve uygulamalarının temelinde amaçlanan hedeflere ulaşmak için gösterilen gayreti anlamak mümkündür. Bu dönemde gerçekleştirilen yeniliklerde tüm dünyada etkili olan fikirlerin ve eğitim anlayışlarının izlerinin tespit edilmesi açısından bu yayınların içeriklerinin doğru analiz edilmesi cumhuriyet dönemi Türk eğitim felsefesinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. İncelenen makalelerin yazarı olan Paul Descamps'ın, Ülken'e¹⁵ göre Le Play'in başlatmış olduğu tecrübi sosyoloji ekolünün en güçlü temsilcilerinden olması nedeniyle sosyoloji alanına yapmış olduğu önemli katkılar göz önüne alındığında bu çalışmanın tarihsel bakış açısına sağladığı katkının yanı sıra sosyolojik açıdan da yeni çalışmalara fikir oluşturmaya beklenmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Muallimler Mecmuası'nda yayınlanan İngiliz Mekteplerinde Terbiye başlıklı makale serisinin incelendiği bu çalışma doküman incelemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiş nitel bir araştırmadır. Doküman incelemesi sosyal bilimlerle ilgili birçok disiplin için tek başına bir yöntem olarak kullanılabilir. Merriam'a göre nitel araştırmalarda dokümanların kullanılması gözlem veya görüşme yapmaktan farklı değildir¹⁶. Doküman incelemesi hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan bir süreçtir. Kurumsal raporlar, basın açıklamaları, anılar, günlükler, yazılı basın, periyodik yazılı kaynaklar, magazin, dergi ve kitaplar doküman analizine konu olabilecek çeşitli yazılı materyallere örnek gösterilebilir. Doküman analizi sırasında dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma aşamalarına uygun hareket edilmesi önem taşımaktadır¹⁷. Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılırken, incelenen dokümanların orijinalliği, güvenilirliği kontrol edilmiş ve hangi makalelerin kullanılacağı tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada incelenen makaleler 1924-1925 yılları arasında Muallimler Mecmuasında 10 farklı sayıda bölümler halinde yayınlanmıştır. Muallimler Mecmuasının ilgili sayılarına Hakkı Tarık Us koleksiyonundan dijital olarak ulaşılmıştır. İncelenecek makalelerin günümüz Türkçesine transkripsiyonu yapıldıktan sonra elde edilen metinler önce betimsel analize

¹⁵ Ülken, a.g.m., s. 148.

¹⁶ Sharan B. Merriam, *Nitel araştırma - Desen ve uygulama için bir rehber*. Çev. Selahattin Turan, Nobel Yayınları, Ankara, 2013, s.142.

¹⁷ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, ss. 218-231.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

sonrasında içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma için ulaşılan makalelerin künyeleri aşağıda verilmiştir:

1. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası 23/3, 1924, 796-810.
2. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Hususi Mektepler - Vakıf Mektepleri*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 24/3, 1924, 829-851.
3. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Erkek Çocuk Mekteplerinde Terbiye*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 25/3, 1924, 953-968.
4. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Mekteplerde Maddi Şerait*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 27/3, 1925, 1081-1098.
5. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Middle Sınıfının Mektepleri*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 29/3, 1925, 1268-1279.
6. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Kız Mektepleri*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 30/3, 1925, 1327-1337.
7. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / 'Upper Middle' Sınıfıyla 'Upper' Sınıfının Mektepleri*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 31/3, 1925, 1393-402.
8. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Yeni Mektepler*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 32-42/3, 1925, 1432-1441.
9. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 37, 1925, 1607-1612.
10. *İngiliz Mekteplerinde Terbiye (Muhtelit (Karma) Mektepler)*, Paul Descamps, Çev. Doktor Sabri, Muallimler Mecmuası, 35/4, 1925, 1555-1159.

Analizler sonucunda makalelerin her bir sayısında İngiliz eğitim sistemiyle ilgili belirli bir konuyu ele aldığı anlaşılmaktadır. Ulaşılan 10 makalenin her birinin yaklaşık 15-20 sayfa olduğu göz önüne alındığında bu kadar yoğun bir içeriğin tek bir çalışmada incelenmesi zor olacağı ve çalışmanın yüzeysel kalmasına sebep olacağı için bu çalışmada yukarıdaki listede verilen 1, 2, 4 ve 8. makalelerin içerikleri ele alınmıştır. Bu makalelerin seçilmesinin en önemli nedeni İngiliz eğitim sisteminin genel yapısı hakkında detaylı bilgilere yer verilmiş olmasıdır.

Bulgular kısmı makalelerde yer alan konu başlıkları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Gerekli görülen yerlerde makalelerden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Böylece yazarın fikirlerinin okuyucu tarafından daha net bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Makaleleri yazan Paul Descamps Fransız bir sosyologdur. Kendisi sosyolojide

tecrübi sosyoloji anlayışının ilk temsilcilerindendir. Bu çalışmada incelenen makalelerde de yazarın İngiliz toplumu üzerine bizzat kendisi tarafından gerçekleştirilen gözlemler sonucunda ulaştığı düşüncelerini ve gözlemlerini paylaştığını görmek mümkündür. Eğitimin bir toplumun şekillendirilmesindeki önemini ortaya koymaya çalıştığı, yer yer Fransa eğitim sistemi ve toplum özellikleriyle ilgili kıyaslar yaptığı da görülmüştür. Bulgular kısmında yazarın ifadeleri yorumsuz bir şekilde verilmiştir.

Bulgular

İngiliz Mekteplerinde Terbiye

İncelenen makaleler serisinden birincisi sosyolojiye dair kısa bir girişle başlamaktadır¹⁸. Bu kısımda yazar dönemin bilimsel gelişmelerinden bahsetmiş, teorik bilimler kadar uygulamalı bilimlerin de önem kazandığını ve uygulamalı metotların sosyoloji gibi beşeri bilimlerde de kullanılmaya başlandığını ve bu durumun dünyanın her yerinde kabul gören bir anlayış haline geldiğini açıklamıştır. Dünyada meydana gelen değişimlerin tüm milletleri etkilediğini özellikle kendi içinde çeşitli sıkıntılarla uğraşan uluslarda çare arayışına neden olduğunu ifade etmiştir. Descamps kendi buhranlarına çare arayan pek çok milletin İngiltere’yi örnek almasını, İngiltere toplumunda meydana gelen değişimin başarılı olmasına bağlamıştır. Özellikle Fransa’nın İngiltere’deki parlamenter sistemi taklit ettiğini şu sözlerle ifade etmiştir; “*Bu suretle Fransa, hürriyet-i siyasiyeyi kuvvadan füle çıkarmak için o vakit İngiliz parlamento usulünü taklide başladı; hem de nasıl! O hürriyeti siyasiye ki faikiyet-i içtimaiyenin miyarı sanılan bir amel gibi telakki ediliyordu. Daha sonra fikirler, serbest-i ticaret ve bir müstemleke imparatorluğu tesisi gibi hususata ve bilir miyim daha nelere intikal etti.*”¹⁹” Descamps devamında toplumsal değişimlerde o dönemde gözden kaçırılan ama aslında değişimi istenilen yönde gerçekleştirebilecek esas aracın eğitim olduğunu ifade etmiştir. İngiltere’nin de toplum olarak diğer milletlerden daha yüksek bir seviyede olmasının sebebinin de kendine has bir eğitim tarzı oluşturması olduğunu belirtmiştir²⁰. Fransa’nın da toplum olarak gelişebilmesi için İngiltere’dekine benzer bir eğitim reformu gerçekleştirmesi gerektiğini belirtmiştir. Fransa’daki “Ecole des Roches”in bu nedenle doğduğunu söylemiştir.

Descamps yazısının devamında Avrupa’da başlayan değişimin doğuya doğru yayılmaya başladığını ve Rusya’dan sonra Türkiye’ye de bu hürriyet hareketinin nüfuz ettiğini ve artık Doğuluların da Batıda yapılmış olan bütün tecrübelerden istifade ederek daha önceden yapılmış olan hataları telafî etme imkânı olduğunu belirtmiştir. Yazarın Türkiye ile ilgili

¹⁸ Paul Descamps, İngiliz Mekteplerinde Terbiye, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt: 3, Sayı: 23, 1924a, s. 796.

¹⁹ Descamps, a.g.m. s. 797.

²⁰ Descamps burada Edmond Demolins’in “Anglo-Saksonların Faikiyet-i İçtimaiyesi Nedir? - A quoi tient la supériorité des Anglo- Saksons” adlı kitabına atıf yapmış ve bu kitap sayesinde İngiltere toplumunun ulaştığı seviyenin formülünün herkes tarafından anlaşıldığını belirtmiştir.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

düşünceleri ise şöyledir; “Türkiye, ne “parlementarizm” ile ve ne de herhangi bir memleketten kopya edilmiş tensikat ile ihya edilebilir. Bu memleket ancak yeni adamlar hazırlayan yeni bir terbiye ile iktisab-ı hayat edecektir²¹”.

Giriş bölümünü İngiltere’ye yapmış olduğu ziyarette kendisine yardımcı olan dostlarına ve özellikle de gezdiği okullarda sorularını cevaplayan minik İngiliz çocuklarına teşekkür ederek bitirmiştir. Sonraki bölümde yazısında kullandığı yöntem hakkında bilgi vermiştir. Yazar okulların toplum üzerindeki etkisini incelerken ilk olarak okulların maddi kaynaklarını nasıl karşıladıklarını açıklamıştır. Ama burada okullardaki terbiye ve talim faaliyetleri üzerindeki etkisi açısından bir değerlendirme yaptığını özellikle belirtmiştir²². İngiliz okullarında toplum yapısının iki özelliğinin doğrudan etkili olduğunu söyleyen yazara göre bunlar şöyledir;

1. Sosyal çevrenin okullar üzerindeki etkisi
2. İngiliz toplumunun yavaş fakat sürekli olan değişimi

Bu tespitinden sonra Descamps, İngiltere ve Fransa’yı toplumun genel yapısı açısından kıyaslıyor. Yazar, Fransız toplumunun dışarıdan bakıldığında kendi içinde bir düzeni olduğunun görüleceğini, çünkü Fransa’da her şeyin belli bir çerçeveye - kalıba - göre düzenlendiğini ancak İngiltere’de bunun tam aksine oldukça serbest ve karışık bir düzenin var olduğunu ifade etmiştir. Ancak ona göre İngiltere’nin bu serbestliğinin kendine has bir tarzı vardır ve toplumun tüm kesimlerinde bu tarz hissedilir. İngiltere’de okulların da bu durumdan etkilendiğini ve bu düzenin devamını sağladıklarını dile getirirken yine İngiliz halkının yavaş ama kesintisiz bir şekilde devam ettirdiği değişimin altını çizmiştir.

Bu bölümde İngiliz toplum yapısını anlatırken Descamps, özellikle toplumdaki sınıfsal ayrıma dikkat çekmiştir. İngiliz toplumunun kendi içinde hiyerarşik sınıflı bir yapıdan oluştuğunu ancak bu hiyerarşinin toplumdaki her birey tarafından kabul edildiğini ve bireylerin içinde olduğu sınıfa ait vazifeleri hissen yerine getiriyor olmalarının onları, diğer Avrupa milletlerinden farklı kıldığını ifade etmiştir. Bu açıklamalarını şu sözlerle tamamlamaktadır;

“Velhasıl bu o demektir ki her sınıfın şahısları yerlerindedir ve her biri kendine düşen vazifeyi hissen ifa eder. Bu dediğimiz şeyden büyük bir netice çıkar ve bu da bizi mekteplere

²¹ Descamps, a.g.m. s. 799.

²² Descamps bu kısımda “terbiye” kelimesini “education” ve “talim” kelimesini “instruction” olarak ifade etmiştir. Okulun maddi imkânlarının okuldaki terbiye ve talim faaliyetleri üzerindeki etkisinin önemini belirtmek istemiştir.

götürür. Bu netice de şudur: muhtelif sınıflara ve bu muhtelif sınıfların deruhte etmiş oldukları vezayif-i içtimaiye göre muhtelif tarz terbiyeler vardır.²³”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi İngiliz toplumunda var olan sınıfsal ayrım eğitim sistemi üzerinde de kendisini göstermiştir. Okulların bulunduğu çevreye ve o çevrenin şartlarına ve beklentilerine göre şekillendiğini yazısının devamında ayrıntılı olarak açıklamıştır. Descamps, eğitimin ailede başladığına ve okullarda verilen eğitimin ailenin verdiği eğitime uygun olarak - sadece daha çeşitlenerek - ilerletildiğine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda toplumu oluşturan her sınıf için farklı tarzda eğitim veren okulların olduğu anlaşılmaktadır. Descamps, okulların farklarına geçmeden önce İngiliz toplum yapısını oluşturan sınıfları şu şekilde ifade etmiştir;

“Sınıf-ı safileden sınıf-ı aliyeye gitmek üzere İngiliz cemiyeti bir uca ati sınıflara munkasımdır:

1. En aşağıda “lower sınıfı – lower class” ki bu sınıf bütün “amele – ouvriers”ye yani “el işçileri – travailleurs”ne tekabül eder.

2. Hemen bu sınıfın üstünde “lower middle sınıfı – lower middle class” gelir. Bunların bir takımları “küçük patronlar - petits patrons”dır. Yani bilazat kendileri de çalıştıkları halde diğerlerini idare edenlerdir. (küçük çiftçiler, sanatkârlar ve dükkancılar) diğer bir takımları da büyük patronların muavinleridir. Yani kendi hesaplarına bir müessesesi-i sanaiye, ziraiye veya ticariyeleri olmadığı halde diğerlerini idare edenlerdir. (iş başılar-contremaitres, idare memurları – chef de service, ileyh)

3. Şimdi de “middle class” yani ziraat, zanaat ve ticaretin büyük patronları, onlarla beraber “serbest meslekler – professions liberales” gelir. Evvelkilerin idare edilmeye muhtaç “darulsınaileri – ateliers” ikincilerinin de iktisaba mütevafilek malumat-ı Aliyeleri vardır. Fakat her ikisi de el işi çerçevesinden kati bir surette çıkmıştır. İşte bilazat bu sebepten dolayı “irad sahipleri – rentiers” da bu sınıfa dâhildirler.

4. “Upper middle class” yukarıdaki sınıfı terkip eden anasırın aynından müşküldür. Fakat bunlarda fazla olarak bir “fikri istikrar – idee de stabilite” vardır. Bunlar iyice tesis etmiş müesseselerin patronları, “zengin ve mümtaz meslek adamları – Professional men riches et eminents” büyük iratçılar ve bilhassa büyük malikânele eshabıdır. Bütün bu adamların vasf-ı mümeyyiz ve farkı onların aynı zamanda hem mümtaz ve hem de müstekar olan vaziyetlerinin kendilerini “sahabet-i amme işleri – euvres de patronage public” ne hasr vakıf etmeye elverişli olmasıdır. Velhasıl bir kelimeyle söyleyelim bu adam alem-i içtimaiye kendisinden o kadar çok bahsedilmiş bulunan “gentry” dir.

5. Cetvelin en üstünde “upper class” yahut “yüksek unvan asaleti haiz sınıf – haute noblesse titre” gelir. Bu “zadegan sınıfı - nobility” dir. Hakikat halde unvan asalet bu sınıfa girmek iddiasında bulunmaya kifayet eden bir unsur değildir. Bu hususta hem yüksek bir unvan asalet ve hem de oldukça

²³ Descamps, a.g.m. s. 802.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

*büyük ve müstekar bir servet lazımdır. Öyle bir servet ki sahabet-i ammenin eski örf ve adetlerini temadi ettirmelidir.*²⁴”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi İngiliz toplumunda var olan sınıfsal ayırım ekonomik uğraşlarla ve gelir düzeyiyle ilişkili olarak belirlenmiştir. İngiliz toplumunun bir diğer önemli özelliğinin de ilerlemeye olan bağlılığı olduğunu ifade eden Descamps, dışarıdan bakıldığında oldukça muhafazakâr ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı bir toplum olarak görünen İngilizlerin - ki bu düşüncenin doğruluğunu ifade etmiştir - gelişmeye ve ilerlemeye bakış açılarının da aslında geleneklerinde bulunduğunu düşünmektedir. Başka bir deyişle İngiliz toplumu geleneksel yapısını koruyarak yavaş yavaş ama sürekli bir ilerleme göstermektedir. Bu noktada yazar, toplum geleneklerinin yeni nesillere aktarılması ve bu geleneklerin korunarak toplumsal ilerlemenin sağlanması konusunda eğitim sisteminin yapısının çok etkili olduğunu vurgulamaktadır. İngiliz toplumunda diğer toplumlarda olduğu gibi tüm toplumu kapsayacak genel bir ilerleme planına uyularak gelişme gösterilmesinin olmadığını, İngiliz bireylerinin şahsi olarak kendilerini geliştirmelerinin sonucunda bireysel gelişimin tüm topluma yansıdığını belirtmiştir. Bu nedenle Descamps, İngiliz toplumunun değişime kapalı olduğu şeklinde bir algı oluşsa da her bir bireyin kendini geliştirmeye ve yeniliğe açık olmasının toplumu değiştirdiğini düşünmektedir. Bunda da en önemli etkiyi şüphesiz okullar sağlamaktadır.

Descamps, İngiliz okullarına yapmış olduğu geziler sonucunda vardığı sonuçları açıklarken zaman zaman Fransa ile ya da başka Avrupa ülkeleriyle kıyaslamalar yaparak aradaki farkları ve benzerlikleri belirtmiştir. Okulların sahip olduğu imkânların ve verdikleri eğitimin niteliğinin İngiliz toplumunun sınıfsal yapısına göre değişiklik gösterdiğini sıklıkla ifade etmiştir. Toplumda var olan sınıfsal ayırımı okul türlerinin farklılaşmasında da görmek mümkündür. Descamps tarafından belirlenen okul türleri ve özellikleri aşağıda tabloleştirilerek verilmiştir.

Tablo 1. İngiliz Okullarına Ait Sınıflandırma ve Okulların Özellikleri²⁵

Okulun Türü	Yaş Grubu	Özellikleri
1. Lower Class	14 yaştan küçükler	-Bu yaş gurubu için ücretsiz olan okullar gelir kaynaklarına göre ikiye ayrılmıştır. - <i>Voluntary School</i> : Maddi ihtiyaçlarını kilise ya da benzeri dini kuruluşlardan gelen yardımlarla sağlayanlar. - <i>Elementary School</i> : Maddi ihtiyaçlarını buldukları muhitten karşılayanlar.

²⁴ a.g.m. s. 805-807.

²⁵ Tablo 1, Descamps'ın incelenen makalesindeki veriler kullanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

2. Lower Middle Class	8-16 yaş	-Bu yaş grubundan itibaren okullar ücretli hale geliyor. - <i>Small Private School</i> ²⁶ : Ücretli özel okullar. (Eski tip) - <i>Secondary School</i> : Ücretli tali okullar. (Yeni tip) Fiyatları senede 25 frank 300 frank arasında değişiklik gösteriyor.
	14-18 yaş	Bu yaş aralığında birkaç gencin <i>Teknik Okullara</i> gidebildikleri belirtilmiştir.
3. Middle Class	8-14 yaş	Lower Middle Class'tan biraz daha pahalı olan <i>yatılı özel okullara</i> giderler. Ücretleri senelik 300-500 frank arasındadır.
	14-16/18 yaş	<i>Cyrammer School</i> : Grammer mektebi denilen genellikle yatılı olan, bazı durumlarda gündüzlü öğrencide kabul eden okullar. Gündüz öğrenci ücreti senede 200-400 frank, yatılı ücreti 1000-1500 frank arasındadır.
	18 +	Birkaç öğrencinin yeni tip üniversitelere ya da özel birtakım okullara gidebildiği ancak bu sayının fazla olmadığı belirtilmiştir.
4. Upper Middle Class	9-14 yaş	-Bu okulların tamamı yatılı okuldur. - <i>Preparatori School</i> : Bazı özel okullardır, ücretleri 2000-3000 frank arasındadır.
	14-18 yaş	- <i>Public School</i> : Genel okullar olarak kabul edilir, senelik ücretleri 2000-4000 frank arasında değişir.
	18-22 yaş	-Bu sınıf düzeyinde bulunan gençlerin <i>Oxford</i> ya da <i>Cambridge</i> Darülfununlarına gitme imkânı vardır.
5. Upper Class	9-14 yaş	-Bu sınıfta okullar üstteki sınıfın aynısıdır ancak özel okullar daha pahalıdır. Örneğin; <i>Eton Collage</i> 'in fiyatı 5000 franktan başlar. Bu okul Oxford ve Cambridge ayarında eğitim veren okuldur.

Tablo 1 incelendiğinde okul türlerinin daha önce değinilen İngiliz toplumunda var olan sınıflara göre değiştiği görülmektedir. Ayrıca okulların maddi ihtiyaçlarının karşılandığı kaynaklarda yine sınıflara göre farklılık göstermektedir. Tabloda dikkat çeken bir nokta da Lower Middle Class'ta yer alan okulların eski tip ve yeni tip olarak ifade edilmesidir. Bu konuya farklı bir makalede açıklık getiren Descamps İngiltere'de yeni tip okulların her sınıf için açılmaya başladığına dikkat çekmiş ve bu okulların eğitim anlayışlarının eski tip okullardan daha farklı olduğunu belirtmiştir.

Descamps bu verilerle ilgili olarak şu çıkarımda bulunmuştur; "... *aşağı sınıfa mensup aileler çocuklarını nehari mekteplere gönderiyor ve aile ne kadar zengin ise çocuk mektepte o nispette uzun vakit geçiriyor. Buradan çıkan netice şudur: Aşağı sınıflarda terbiye bilhassa aile tarafından veriliyor hâlbuki yüksek sınıflarda aile terbiyesi mektepte uzun bir terbiye ile*

²⁶ Small Private School: Küçük bir sermayesi olan veya o sermayeyi başka birinden istiare etmiş bulunan eski bir mürebbiyenin (yahut bir müdürün) tesis etmiş olduğu okullar şeklinde açıklanmıştır.

*ikmal ediliyor.*²⁷” Bu ifadelerin devamında kendisinin ilgilendiği esas konunun okullarda verilen terbiye olduğunu, bu nedenle de en iyi eğitimin verildiği Upper Class okullarından incelemeye başlayarak derece derece alt sınıflara doğru ineceğini belirtmiştir.

Gelir Kaynaklarına Göre İngiliz Okulları

Çalışmada incelenen makalelerden ikincisinde Descamps’ın İngiliz okullarını gelir kaynaklarına göre değerlendirdiği görülmektedir. Bu makalede özel okullar (private schools), vakıf okulları (Endowed Schools), devlet okulları (Provided Schools), ihtiyari okullar (Voluntary Schools), darulmualliminler (Ecoles Normales), teknik okullar (Ecoles Techniques) hakkında ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır²⁸.

Descamps ilk olarak özel okullardan bahsetmiştir. Bu okulların tüm maddi ihtiyaçlarının (okulun kirası, ısıtılması, ayınlatılması, yatılı bir okulsu iâşe masrafları ve öğretmen maaşları, kitap ücretleri vb. gibi) ebeveynlerden alınan ücretler yoluyla karşılandığını belirtirken bu durumun okul müdürü ve ebeveyn arasında ticari bir ilişki kurulmasına sebep olduğunu ifade etmiştir. Bu açıdan bakıldığında okulun söz sahibi tek sorumlusu müdürdür ve o da çocukların ailelerine bağımlı durumdadır. Ancak Descamps, İngiliz ananelerine göre bir müdürün okulunda kendinden farklı hiçbir kişinin ya da kurumun etkili olmasına izin vermeyeceğini belirtirken ebeveynlerin de okul seçiminde özgür olduklarını şu sözlerle açıklamıştır;

“Zira İngiliz ananelerine göre bir müdür tamamen mesul olduğu bir müessesede kendi hakimiyetinden başka hiçbir hakimiyet nüfuzunu kabul etmez. Buna mukabil ebeveyn çocuklarını gönderecekleri mektebi intihabta tamamiyle serbesttirler. Onlar bir mektep müdürü üzerinde o müdürün noktayı nazar veya tarzı idaresinden hiçbir şeyinin değiştirilmesi hakkında hiçbir tazyik icra etmezler. Fakat eğer bu tarz-ı idare veya noktayı nazar hoşlarına gitmiyorsa ona çocuklarını tevdi etmezler. Bu halde neticesi şudur: yalnız ebeveynin fikirlerine tevafuk eden –yahut öyle görünen- mektepler muvaffak olur.”²⁹”

Bu ifadelerden sonra okul seçiminde özgür olan İngilizlerin genellikle hiçbir okulu ayrıntılı bir şekilde araştırarak vakit bulamadığını ve bu nedenle çocuklarını, arkadaşlarının çocuklarının gittiği okula göndermeyi tercih ettiklerini de ilave etmiştir. Bu durumun okullar açısından suiistimale açık kapı bıraktığını ancak böyle bir olumsuzluğun fark edilmesi sonucunda o okulun bir daha hiçbir öğrenci bulamayacağını belirtmiş ve bu durumu “*İngiliz vari*” olarak tarif etmiş ve Anglo-Saksonların bütün müesseselerinde bu durumun olduğunu söylemiştir.

²⁷ Descamps, a.g.m. s. 808-809.

²⁸ Paul Descamps, İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Hususi Mektepler - Vakıf Mektepleri, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı: 24, 1924b, ss. 829-851.

²⁹ a.g.m., s. 830-831.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Devamında Descamps, 1897 yılında meydana gelen bir durumun okulların eğitim seviyeleri üzerinde ciddi bir etki oluşturduğunu belirtmiştir. Bu durum 1897'den itibaren Oxford ve Cambridge gibi üniversitelerin öğrenci kabulü için okulları sınava tabi tutmaya başlamasıdır. Bu sınavla ilgili şu bilgileri vermiştir; “İmtihan iki derecedir: 15 yaşından küçük olan çocukları “aşağı derece imtihanı – junior local examination” ve 18 yaşından küçük olan çocukların “yukarı derece imtihanı – senior local examination” demek ki bu imtihan hususi mütahasislar – specialistes preivesin murakabesidir.³⁰”

Yazar daha sonra vakıf okullarıyla ilgili açıklamalara geçmiştir. Vakıf okullarının sahip oldukları emlaklar sayesinde özel okullardan daha iyi durumda olduklarını en azından ihtiyaçlarını karşılamak için yerel yönetimin desteğine daha az ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Ancak bu durum yerel yönetimin bu okullar üzerindeki etkisi olmadığı anlamına gelmediğini aksine hükümetten izin alınmadan herhangi bir heyet oluşturulamayacağını ama hükümetin vakıf okullarının idaresi noktasında söz hakkı olmadığını vurgulamıştır. İngiltere’de umumi mektepler, darülfünunlar (Oxford ve Cambridge gibi) ve büyük kız kolejlerinin ekserisinin vakıf okulu olduğu anlaşılmaktadır. Decamps bir vakıf okulunun nasıl idare edildiğini Harrow’da bulunan bir umumi mektep (Harrow School³¹) üzerinden açıklamıştır.

Harrow School küçük bir vakıf okulu olarak kurulmasına rağmen düzenli bir gelirinin olması nedeniyle sürekliliğini devam ettirmeyi başarmıştır. Bu süreklilik Descamps’a göre sadece vakıf okulu olmasından kaynaklanmıyor, ayrıca öğrencilerin ailelerinin varlıklı İngilizler olması nedeniyle okulun herhangi bir ihtiyacının giderilmesinde desteklerini hiç esirgemediklerini ifade etmiş ve bununla iki örnek olaydan bahsetmiştir³².

³⁰ a.g.m., s. 830-831.

³¹ Harrow School 1571’de John Lyon isimli bir köylünün topraklarını bağışlaması sonucu kurulmuştur. Harrow on the hill o dönemde bir köyden başka bir şey değildir. Lyon tarafından bağışlanan topraklar iki kısma ayrılmış bunların iki farklı şekilde kullanılmıştır. Gelirlerin bir parçası Harrow - Londra arası ulaşımın kolaylaşması için yol yapımına ve yolun korunmasına diğer parçası ise kilisenin kontrolünde küçük çocuklar için ücretsiz bir grammer mektebi açılmasına ayrılmıştır. Harrow’da kurulan bu küçük okul sahip olduğu gelir kaynakları nedeniyle kısa zamanda sıradan bir özel okuldan daha iyi duruma gelmiştir ve öğrenci sayısı sürekli artmış ve İngilizler tarafından çok tercih edilen köklü bir okul haline dönüşmüştür. Harrow Grammer Mektebi yıllar içinde umumi mektebe dönüşmüş ve özellikle İngiliz asilzadelerinin çocukları için tercih ettiği bir okul haline gelmiştir. Descamps, a.g.m. s. 835-836; Harrow School bugün hala eğitim-öğretime devam etmektedir. Okul hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.harrowschool.org.uk/>

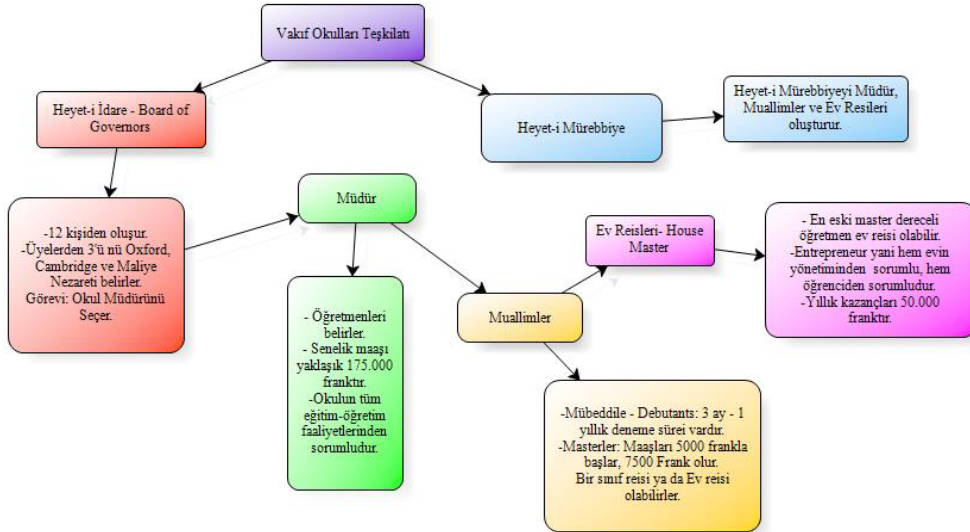
³² Descamps’ın bahsettiği örneklerden biri şu şekildedir: Birkaç sene evvel okulun resim öğretmeninin resim dersliğinin yeteri kadar ışık almamasından dolayı öğrencilerin çalışmalarının etkilendiğinden şikayet ediyordu. O sıralarda okulun eski öğrencilerinden birinin okulu ziyaret ettiği ve bu kişinin de resme çok ilgili olduğunu, kendisine resim dersliğinin durumu anlatılıp, dersliğin yeteri kadar ışık alabilmesi için üç dört binlik bir bütçenin yeterli olacağı anlatılıyor. Kendisinden bir bütçe komisyonu oluşturularak bu paranın toplanmasına

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Descamps Harrow School'un gelişmesinde ve büyümesinde sadece vakıf kaynaklarının değil kişisel bağışların da oldukça etkili olduğunu belirtmiştir. Okula 1819-1829 arasında yapılan özel bağış toplamının 300.000 frank ve 1859-1876 arasında yapılan özel bağışın 950.000 frank olduğunu ifade etmiştir. İngiltere'de sadece Harrow'un değil bütün köklü okulların böyle bir geçmişe sahip olduğunu da ilave etmiştir³³. Yazının devamında Oxford ve Cambridge gibi üniversitelerinde vakıf okulu olduklarında ve orta çağdan beri eğitime devam ettiklerinden bahsedilmiştir.

Vakıf okullarının teşkilat yapısını da oldukça detaylı şekilde aktaran Descamps'ın ifadelerinden yola çıkılarak bu okulların teşkilat yapısı şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. İngiliz Mekteplerinde Vakıf Okullarının Teşkilat Yapısı ve Özellikleri

yardımcı olması isteniyor. Birkaç gün sonra o kişi okul müdürüne resim dersliğinin iyileştirilmesi için açık bir çek gönderiyor. Descamps, a.g.m. s. 836.

³³ Descamps burada Rugby School (Bugün halen İngiltere'nin Rugby ilçesinde eğitime devam eden bir vakıf okuludur.. <https://www.rugbyschool.co.uk/>), St. Paul Catholic High School (İngiltere - Bristol'da eğitime devam eden bir lisedir. Home - St. Paul Catholic High School ([spchs.com](https://www.spchs.com/))), Westminster School (İngiltere - Londra'da eğitime devam eden bir lisedir. <https://www.westminster.org.uk/>), Winchester Collage (İngiltere - Winchester'da eğitime devam etmektedir. <https://www.winchestercollege.org/welcome/heritage>), Merchant Taylors' School (İngiltere - Northwood'da eğitime devam etmektedir. <https://www.mtsn.org.uk/>) ve Eton Collage (İngiltere Kralı VI. Henry tarafından vakf edilen İngiltere'nin en köklü ve elit okullarından biri olarak eğitime devam etmektedir. <https://www.etoncollege.com/>) gibi vakıf mekteplerinden bahsetmektedir. Descamps, a.g.m., s. 837-838.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Descamps'ın açıklamalarından yola çıkılarak hazırlanan şekil 1 incelendiğinde vakıf okullarının bir yönetim bir de eğitim için iki kuruldun oluştuğu görülmektedir. İdare kurulu okul müdürünü seçer. Müdür ise önce öğretmenleri belirler ardından ev reislerini belirler³⁴. Ev reisleri master derecesine sahip en eski öğretmenler arasından seçilir. Okulun tüm eğitim-öğretim faaliyetleri, bu faaliyetlerin niteliği, okulun maddi ihtiyaçlarının giderilmesi müdürün denetiminde gerçekleşir. Müdürün işine hiç kimsenin karışmadığı Descamps tarafından defaatle belirtilmiştir.

Yazısının devamında devlet okullarıyla ilgili bilgiler verdiği görülmektedir. Descamps İngiltere'de devlet okullarının tarihinin çok eski olmadığını, 1833'ten sonra devletin eğitim ile daha çok ilgilenmeye başladığını şu sözlerle ifade etmiştir;

“Eski zamanlarda talim ve terbiye hayatta muvaffakiyetin bir unsur gayr-i müneffii değildi ve onun neşr ve tamimine pek de ehemmiyet verilmiyordu. Fakat bir asırdan beri ticaret ile imalatın her şubesindeki malumat-ı ticariyenin inkişafı yüzünden tarz-ı mesaide husule gelen istahaleler neticesinde talim ve terbiye ihtiyacı gittikçe daha mübrem bir tarzda kendini hissettirmeye başladı. Kendisini mektepe göndermekte bir fayda beklemeyen gafil ve basiretsiz ebeveyn malik olmak felaketine maruz kalmış bir adam kendi kabahati olmadığı halde bilazat bu yüzden pek bariz bir surette diğerlerinden geride ve aşağıda kalmaktaydı.”

Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi İngiltere'de devlet okullarının kuruluşu ekonomik yapıda meydana gelen değişimlerin sonucunda özel okulların ihtiyaçları karşılama yetersiz kalması sonucu gerçekleşmiştir. Descamps, 1833 yılında İngiltere'de parlamentonun ilk defa okullar için 500 bin franklık bir bütçe ayırdığını, bu miktarın 1893'te 150 milyondan fazla bir miktara yükseldiğini belirtmiştir³⁵. 1870 yılında kabul edilen Foster Kanunu'ndan sonra devletin ilköğrenimi zorunlu hale getirdiğini ve okullara belli bir bütçe ayırmaya başladığını belirten Descamps, buna rağmen devletin herhangi bir okul açmadığını sadece özel teşebbüsü desteklediğini de belirtmiştir³⁶.

³⁴ Descamps burada yine Harrow Okulu üzerinden örnekler vererek açıklamalar yapmıştır. Okulda öğrenim gören öğrencilerin kaldığı evlerde okul tarafından belirlenen bir öğretmenin “Ev Reisi-House Master” unvanıyla görevlendirildiğini ve bu öğretmenin kendine bağlı olan evde kalan öğrencilerin tüm ihtiyaçları ve sorunlarıyla yakından ilgilenmekle görevlendirildiğini belirtmiştir. Ev reisliği kavramının sadece vakıf okullarında değil diğer okullarda da etkili bir şekilde uygulandığını böylece öğrencilerin kendilerini daha rahat ve güvende hissettiklerini de ifade etmiştir. Harrow'da o dönemde farklı büyüklüklerde 18 ev olduğunu, bunların en küçük olanında 18, en büyük olanında 40 öğrencinin kaldığını söylemiştir. Ev reislerinin adeta bir otel işletmecisi gibi evin tüm ihtiyaçlarından da sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu evlerin okulun bir parçası olarak görüldüğü de ifade edilmiştir. Descamps, a.g.m. s. 840-845.

³⁵ Descamps, a.g.m., s. 845.

³⁶ Descamps burada hükümetin desteklerinin yetmediği yerlerde yerel yönetimin devreye girdiğini de ifade etmektedir. Burada bahsedilen Foster Kanunu, William Edward Forster'in Eğitim Bakanlığı döneminde

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Yazının devamında Descamps İngiltere’de devletin eğitime olan bakış açısının anlaşılması için bilinmesi gereken önemli noktalardan birinin de 1870’den 1903’e kadar olan dönemde uygulanan sistem olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemde İngiltere’nin “*districts scolaries*” adıyla mahalli okul bölgelerine ayrıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle kazalarda ve ilçelerde kilisenin denetiminde olan ilkokul düzeyinde okulların bulunduğu, şehirlerde ise orta öğretim düzeyinde okulların bulunduğu belirtilmiştir. Okul bölgelerinde bulunan okulların idaresinin “*school board - okul heyeti*³⁷” tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Okul heyetleri ise o bölgenin mükellefleri tarafından belirlenmektedir. 1903’ten sonra bu okul bölgesi sisteminin kaldırıldığını ifade eden Descamps bunun sebebinin bir okul bölgesinin gelir kaynaklarının fazla olması ve vergilerin yüksek olmasına rağmen bir başka okul bölgesinde durumun tam tersi olabildiğini ve bu sistemin geliri çok olan okulların az olan okullara destek vermesine engel oluşturması şeklinde açıklamıştır. İhtiyari mekteplerin (Voluntary Schools) işleyiş sistemlerinin de aynı olduğunu belirten Descamps bu okullarda ki tek farklılığı, okulların gelir kaynaklarının bölge halkından gelen bağışlardan oluşması ve bu bağışların da Anglikan Kilisesi tarafından toplanması olarak açıklamıştır.

İngiltere’de öğretmen eğitimi ve öğretmenlik yapabilme şartlarına da değinen yazar, İngiltere’de her isteyen öğretmenlik yapabileceğini belirtirken, bu durumla ilgili kanunen bir şart bulunmadığını ifade etmiştir. Ancak bir diplomaya sahip olanların halk tarafından daha çok tercih edildiğini, daha çok saygı duyulduğunu da ilave etmiştir. Bu nedenle ücretli okullarda özellikle de asilzadelere mahsus okullarda üniversite mezunu olanların öğretmen olarak seçildiğini belirtirken bu kişilerin çocuk eğitime dair özel bir yeterlilikleri olmasa da Oxford ve Cambridge gibi üniversitelerin öğrencilerine hem iyi bir eğitim hem de entelektüel bir zihin sağladıklarını vurgulamıştır. Öğretmen eğitime yönelik ayrı okulların açılmasının 19. yüzyıldan itibaren gerçekleştiği, bu dönemden itibaren açılan Darulmuallimlerin (Training

kabul edilen kanundur. Ayrıntılı bilgi için bkz. https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/Forster,_William_Edward.

³⁷ Descamps, okul heyetlerinin okulun bulunduğu bölgenin ileri gelenleri tarafından belirlendiğini belirtmektedir. Bu heyetlerin çalışma prensiplerini açıklarken 600 bin sakini bulunan Birmingham bölgesini örnek olarak almıştır. Birmingham’daki bütün okullar bu bölgenin oluşturduğu bir “terbiye encümeni”ne bağlı olarak yönetilmektedir. Terbiye encümeni; beldenin şhremini – lord maire, dört heyet ihtiyariye azası – aldermen, 14 nahiye meclis idaresi azası – conseillers communal ve meclisin haricinden alınmış 13 aza (üçü hanım)’dan oluşmaktadır. Bütün bu azayı her sene nahiye meclis idaresi tayin eder. Bu heyet muallimler ve müfettişleri tayin eden ve maaşları kararlaştırır. Ayrıca her sene encümen şubeleri oluştururdu. Birmingham’da 14 emcümen şubesi bulunduğu ve bu şubelerin ibtidai mektepler, tali mektepler, teknik mektepler, hususi mektepler, mektep binaları, mekteplerin imar-ı maliyesi ve heyeti talimiye gibi konularla ilgilendikleri belirtilmektedir. Encümen şubelerinin en az 3 üyeden oluştuğu da belirtilmiştir. Descamps a.g.m., s. 846-848.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Collages) de belli bir mezhebin himayesindeki vakıf okulları olarak kurulduğu belirtilmektedir³⁸.

Descamps Training Collages'lerin açılmasından sonra bazı bölgelerde yerel yönetimlerin kendi okullarına öğretmen bulabilmek için yeni okullar açtığını ancak burs imkanlarının artırılması sonucunda özellikle Lower sınıfının genç kızlarının bu okullara hücum ettiğini fakat okul bitiminde pek çoğunun iş bulamadığını açıklamış, işsiz öğretmenler (unemployed teachers) buhranının bu nedenle yaşandığını belirtmiştir. Bu buhranın erkek öğretmenler arasında daha az etkili olduğunu çünkü erkek okullarında öğretmenlere verilen ücretin çok az olması nedeniyle genç erkeklerin öğretmen olmayı tercih etmediklerini de ilave etmiştir.

İngiltere'de Yeni Mektepler başlıklı yazısında Descamps öncelikle her milletin kendine özgü bir eğitim sistemi oluşturduğunu ve her sistemin kendi içinde iyi ve kötü taraflarının olabileceğini belirterek, önemli olanın ihtiyaçlar doğrultusunda yeni düzenlemeler yapabilmek olduğunu vurgulamıştır. Bu noktada tüm milletlerin eğitim tarihlerinde reform dönemleri olduğuna dikkat çekerken, İngiltere'de bu reformun kendine has bir tarzda gerçekleşmiş olduğunun altını çizmektedir.

Descamps yeni erkek mekteplerinin ilk örneklerinin Abbotsholme School³⁹, Clayesmore School⁴⁰, Westdown School olduğunu ve kendisinin ilk olarak Abbotsholme'ü

³⁸ Descamps İngiltere ziyareti sırasında Geltenham'da 1848 yılından beri aktif olan Saint Paul Training'i ziyaret etmiştir. Okulun heyeti 200 üyeden oluşmaktadır ve bunların yarısı laik iken diğer yarısı Anglikan Kilisesi rahipleridir. Ayrıca müdürün de bir rahip olması şartı vardır. Yatılı bir okul olan Saint Paul Training'de en çok 21 öğrenci bulunduğu, konaklama ve yemek giderlerinin yaklaşık 700 franka tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Ancak hükümet tarafından oluşturulan bir yardım kesesi (burs) sayesinde öğrencilerin masraflarını kurtulduğu da belirtilmiştir.

³⁹ Abbotsholme School hakkında Descamps 1889'da Dr. Cecile Reddie tarafından Derbyshire'da kurulduğunu ve Dr. Reddie'nin eğitim tarzı hakkında Edmond Domelon tarafından hazırlanan "Anglo Sakson'un Faikiyeti İçtimaiyesi Nedir?" adlı kitapta ayrıntılı olarak bahsedildiğini ifade etmektedir. Dr. Reddie'nin aldığı eğitim ve gittiği okullar hakkında da bilgiler veren Descamps özellikle Reddie'nin Alman hayranlığını da dile getirmiştir. Bu hayranlığın İngiliz ve Alman eğitim sisteminin en iyi yönlerinin birleştirilmesi fikrini ortaya çıkardığını ilave etmiştir. Dr. Reddie Alman fennini İngiliz hayat mektebiyle, Alman disiplinini İngiliz itaat ihtiyarıyla, Alman intizam-ı fikriyesini İngiliz fikr-i teşebbüsü ile, Almanların hükumete olan bağlılıklarını İngilizlerin kendilerine olan güveni ile birleştirmeyi amaçlamaktadır. Paul Descamps, İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Yeni Mektepler, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı: 32, 1925, ss. 1432-1441. 1889'da kurulan Abbotsholme School günümüzde eğitim faaliyetlerine devam etmektedir. Okul ve tarihiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.abbotsholme.co.uk/>.

⁴⁰ Descamps, Clayesmore School'un 1896'da A. Devine tarafından Berkshire'da kurulduğunu belirtmiş ve Devine tarafından hazırlanan "İngiltere Müdiranının Terbiyesindeki Buhran – A Crisis in the Education of the Governing Classes of England" isimli kitapta eğitim anlayışının açıklandığını ilave etmiştir. a.g.m. s.1433. Clayesmore School'da günümüzde eğitim faaliyetlerine devam etmektedir. Okulun tarihçesi ve okulla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <https://clayesmore.com/>.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

ziyaret ettiğini belirtmiştir. İngiltere’de yeni mektep anlayışıyla ilgili olarak yapmış olduğu tespitlerde Descamps özellikle Abbotsholme ve Clayesmore School’daki uygulamalara değinmiş ve Dr. Reddie ve A. Devine’nin eğitim anlayışları üzerinden açıklamalar yapmıştır. Descamps, Abbotsholme School’un eğitim sistemini *Abbotsholme’de Terbiye-i Cismaniye ve El işi Terbiyesi*, *Abbotsholme’de Terbiye-i Zihniye*, *Abbotsholme’de Terbiye-i Ahlakiye* başlıkları altında açıkladıktan sonra bu okul ile ilgili düşüncelerini şu sözlerle sonlandırmıştır;

“Yeni şeyler hakkında bir hüküm vermek daima güçtür fakat Doktor Reddie’nin eserinin faydasız olmadığını düşünmek caizdir. Eğer İngiltere yeni şeyleri tecrübe eden ve kendisine yeni çıkışlar açan insanlara malik olmasaydı bu memleket ananelere edilen umumi hürmet mevacihesinde acaba ne olurdu?”⁴¹

Descamps *“İngiliz Mekteplerinde Maddi Şerait”* adlı yazısında ise İngiltere’deki okulların fiziksel imkânlarından bahsetmiş ve özellikle ailelerin beklentileri üzerinden kendi izlenimlerini paylaşmıştır. Yazısının başında bir İngiliz babanın okuldan beklentilerini şöyle ifade etmiştir;

“Bir İngiliz babanın çocuğunu koyacağı mektepten ilk istediği şey şerait-i maddiyenin iyi olmasıdır. Bu adam tantana ve depdebe aramaz fakat rahat ile refah ve hıfz-ı sıhha ister. Bir Fransız babadan ziyade gıdanın mükemmeliyetine ve vaziyeti sıhhiyyeye ehemmiyet verir.”⁴²

İngilizlerin bu taleplerinin özellikle Upper sınıf ve Upper Middle sınıf mekteplerinde karşılık bulunduğunu, bu okulların hepsi kırsal alanda kurulmuş olmasa bile kendilerine ait bir çimenlik alan ya da parklara sahip olduklarını belirtmiştir. Yeni mekteplerin de bu talebi karşıladığı ilave edilmiştir. Descamps verdiği örneklerle İngiltere’de ki pek çok okulun kırsal alanlara kurulduğunu, Londra’da şehir merkezinde bulunan bazı okullarında kırsal alanlara taşındığını belirtmiştir. Descamps bu konuda yine Harrow mektebini örnek gösterirken, bu okulun ilk kurulduğu dönemde şehir merkezinden uzakta kırsal bir mevki de bulunduğunu ancak okulun gelişmesi ve öğrenci sayısının artmasıyla birlikte bulunduğu bölgenin de geliştiğini, ulaşım imkânlarının iyileştirildiğini, ihtiyaçların karşılanabileceği bir takım dükkânların ve otellerin açılmaya başladığını ve trenle ulaşımın başlaması sonucunda Londra’daki memurların bu bölgeye yerleşmeye başladığını ifade etmiş, sonuçta Harrow mektebinin on bin kişilik küçük bir şehrin içinde kaldığını belirtmiştir.⁴³

⁴¹ a.g.m., s. 1441.

⁴² Paul Descamps, *İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Mekteplerde Maddi Şerait*, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı: 27-28, 1925, s. 1081.

⁴³ a.g.m., s. 1082-1083.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Yazının devamında İngiliz sisteminde okullarda verilen gıdaların sağlıklı olmasına önem verildiği ve mideye rahatsızlık vermeyecek hafif gıdalar seçildiği belirtilmiştir. Böylece öğrencilerin hafif ve çevik olması sağlanmaktadır.

Öğrencilerin barınma koşulları ile ilgili olarak da Harrow gibi zengin okullarda her öğrencinin kendine ait bir odası olduğu, diğer okullarda ise 5 - 10 kişilik yatakhanelerin bulunduğu belirtilmiştir. Yatakhanelerde açık pencerelerle yatmanın ve kışın salonları sıcak su ile ısıtmanın genel bir adet olduğu anlaşılmaktadır. Yine her okulda hamam, sıhhi lavabolar ve yangın söndürme ekipmanları, tahliye merdivenleri olduğu, hatta öğretmenlerin idaresi altında öğrencilerden oluşan bir yangın söndürme ekibinin bulunduğu belirtilmektedir. Beden eğitimi konusuna da değinen yazar okullarda oyunların mecburi oyunlar ve terbiyevi oyunlar olarak iki çeşit olduğunu ve erkek çocuk mekteplerinde iki oyunun (kışın futbol/ yazın kriket) zorunlu olduğunu belirtmiştir. Oyunların sadece beden gelişimi açısından değil ahlak eğitimi açısından da önemli görüldüğüne değinilmiştir. Futbol, disiplini, kriket dikkati ve öz denetimi geliştirmektedir⁴⁴. Oyunların kışın öğleden sonra yazın ise çaydan sonra oynandığı ve her öğrencinin haftada en az üç kez oyunlara katıldığı anlaşılmaktadır. Futbol ve kriketten başka hokey, golf, fives, yüzme, tüfekle nişan alma gibi oyunların yaygın olduğunu belirten yazar bazı oyunlarında yasak olduğunu ifade etmektedir. Yasaklı oyunların okulun türüne ve eğitim anlayışına göre değiştiğini, örneğin erkek çocuk okullarında tenisin yasak olduğunu (kâfi derecede erkekçe - viril bir oyun olmadığı için genç kızlara mahsus bir oyun gibi algılandığını), büyük şehirlere yakın bazı okullarda bisikletin yasak olduğunu (çünkü kısa sürede görüş alanından çıkmaya elverişli bir araç olduğu ve genç çocukların iskeletlerini bozduğu düşünülüyor), bazı okullarda ise çok talep gördüğünü belirtmektedir.

Okullarda verilen eğitimin içeriğinin ve programların darulfünunların programlarına uygun olarak hazırlandığı çünkü öğrencilerden bazılarının okulu bitirince darulfünun sınavlarına gireceği ifade edilmiştir. Dersler Latin ve Yunan lisanları, İngiltere tarihi, Coğrafya, Riyaziyat, Tabiyat, Fransızca ve Almanca'dan ibarettir. Descamps ayrıca bu programa tabi bir surette İncil'i de ilave etmek gerektiğini belirtmiştir.

Yazının devamında İngiliz eğitim sisteminde bireyin kişisel gelişimine verilen öneme değinilmiş ve gerek özel hayatında gerekse okul hayatında herkesin ilgi alanına göre işinden farklı bir hobisinin olduğu ifade edilmiştir. Okullarında bu fikri benimsediği ve her öğrencinin "ihtisas-ı zihni (*specialite intellectuelle*)" sini geliştirmeye çalıştığı belirtilmiştir. En alt seviyede koleksiyonculukla başlayan özel ilgi alanının ileri seviyelerde bir müzik aleti çalma, resim gibi bir sanatla uğraşma, edebi ya da fenni bir uzmanlık alanına yönelme gibi değişikliklik

⁴⁴ Descamps oyunlarla ilgili bilgi verirken yine İngiliz - Fransız karşılaştırmasını şu sözlerle yapmaktadır; "Geçerken söyleyelim ki kriket Fransa'da futboldan pek güç tesis eder. Hâlbuki bu oyun İngiltere'de hakiki milli oyundur. Zira futbolda insan hareket eder. Heyecanlı mühim dakikalar geçer. Hâlbuki kriket oyuncusunun uzun hareketsizliği İngilizler'den daha cevval ve daha çevik olan Fransızların mizacına ağır gelir." a.g.m. s. 1083.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

gösterebildiği anlatılmıştır. Okullardaki serbest zamanlarda öğrencilerin kendilerini hobileriyle ilgili çalışmalara vakfettikleri böylece bu alanlarda gelişimlerinin ilerlediği açıklanmıştır.

İngiliz eğitim sisteminin en önemli özelliklerinden birisinin de okullarda uygulanan “*Tutor Sistemi*” olduğu ifade edilmiştir. Yazının devamında Tutor Sistemiyle ilgili oldukça ayrıntılı bilgiler verilirken öğrenci evlerinde bulunan ev reislerinin birer Tutor olduğu ve kendine bağlı olan öğrencilerin her türlü ihtiyaçları ile ilgilendikleri, onları çok iyi tanıdıkları ve sahiplendikleri, her öğrencinin kendine özgü özelliklerini keşfetmeye çalıştıkları ve Fransız muallimlerinin aksine öğrencilerle samimiyet geliştirdikleri ifade edilmiştir. Bu sistemin yeni ve eski bütün okullarda bulunduğu çeşitli örneklerle açıklanmıştır. Özellikle yatılı okullarda öğrenci evlerinin önemini daha fazla olduğu, bu evlerde öğrencilere aile ortamında olduklarının hissettirilmeye çalışıldığı, adab-ı muâşeret kurallarına büyük önem verildiği belirtilirken şu örnekler yer verilmiştir;

“Sofrada şiddetli münakaşalar memnudur; çatal ve kaşığı iyi tutmalıdır; mükerrerem (saygılı) ve mültefit (güleryüzlü) olmalı, usul ve adaba riayet etmelidir gibi her masada bir şakirt meşrubatı (şarap, bira, maden suyu) tevzii etmekle mükelleftir ve kimsenin meşrupsuz kalmamasına dikkat eder.

Hizmet ve iyilik etmek hissi (hayırhevahlık) burada da çömezlik (fagging) usulüyle inkişaf ettirilmektedir.

Harrov’da bu adet mutedildir; fag (hizmetle mükellef olan küçük çocuk) kahvaltı ile iştilig etmek mebayaatı yapmak ve spor edevatını hazırlamak gibi şeyle mükelleftir⁴⁵.”

Descamps, İngiliz okullarında bulunan bir diğer önemli özelliğinde “*sınıfbaşlılar sistemi - Systeme monitorial*” olduğunu belirtmiş ve bu sistemle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu sistemin öğrencilerde sorumluluk hissinin gelişimine büyük katkı sağladığını ifade etmiştir. Sistem ilk olarak ailede başlayan itaat ve sorumluluk eğitiminin okulda geliştirilmesi üzerine oluşturulmuştur. Bu sistemde okulun ilk seviyelerindeki öğrencilere küçük bir sorumluluk alanı verilir (ilk etapta bu bir eşya ile ilgilidir, örneğin bir öğrenci tebeşirden, bir diğeri kapıdan, başka biri sınıfın havalandırılmasından sorumlu tutulur) ve her öğrenci kendisine verilen görevin mesuliyetini taşımayı öğrenir. Öğrencinin yaşı ilerledikçe kendisine verilen sorumluluklarda büyür ve bir İngiliz okulunda her öğrencinin sorumlu olduğu bir şey muhakkak bulunmaktadır. Sınıf başı sisteminde de öğrenciler kendi aralarından birini sınıf başı olarak seçerler ve seçilen kişi, okulda öğretmen sınıfıta olmadığı zamanlarda; evde ev reisi evde olmadığı zamanlarda düzenin sağlanmasından sorumludur.

⁴⁵ a.g.m., s. 1085

Öğrencilerde sorumluluk duygusunun geliştirilmesi ve öğrencilerin hayata hazırlanmasında önemli bir yeri olan bir başka uygulamada “*öğrenci kulüpleri*”dir. Her okulda bulunan bu kulüpler tamamen “*muhtar – autonomes*” bir şekilde düzenlenmiştir. Kulüplerin tüm çalışmalarından öğrenciler sorumludur ve bu kulüplerin işleyişini tıpkı bir parlamento gibi gerçekleştirmektedirler.

Okullardaki ceza sistemine de değinen Descamps, İngiliz okullarında ceza sisteminin öğrenci ve öğretmen arasındaki muhalefet ve muhabbete dayandığını, öğrencileri tarafından sevilmeyen bir öğretmenin sınıfta disiplin oluşturamayacağını vurgulamıştır. Öğretmenler bir öğrenciyi cezalandırırken bile öğrenciye duydukları sevgiyi mutlaka hissettirmektedir. Bunu yaparken önce öğrenciyi ikna yoluyla hareket eden öğretmen ceza verdiğinde de bunun gerekçesini mutlaka açıklamaktadır. Bu durumu şu örnek cümlelerle açıklamıştır; “*Görüyor musunuz, oğlum, şu kabahati yaptınız acaba bu hareketin iyi bir şey olduğu fikrinde misiniz? Bunun bir cezayı müstelzem olacağını zannetmiyor musunuz? Böyle bir şeyi cezasız bırakmak mümkün müdür?*” Bu şekilde ifade edildiğinde çocuk verilen cezanın kendi iyiliği için olduğuna ikna edilir ve cezanın belirlenmesi de bizzat öğrenciye bırakılır ki bu durumda verilen cezanın terbiyevi yönü ortaya çıkmaktadır. Ceza gerektiren durumlar konusunda ise Fransa’nın aksine İngiltere’de okul ve derslerle ilgili konularda ceza vermenin çok tercih edilmediği, okullarda çocuklara çok vazife verilmediği ve dersleri de zorla öğretmek gibi gaye olmadığı belirtilmiştir. İngiliz sisteminde cezaların daha çok ahlak terbiyesi konusunda uygulandığı, öğrencilerin kişiliklerinin gelişimi noktasında zararlı olabilecek davranışların daha sistemli bir şekilde cezalandırıldığı anlaşılmaktadır. Descamps bu kısımda İngiliz eğitim sisteminde en ağır cezanın kamçı cezası olduğunu belirtmiş ancak bu cezanın verilmesinin kabul edilebilir olması için üç durumun gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu üç durum aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

1. *Yalan ve adem-i halus, hilekarlık ve fenalık etme temayülü ile münasabetdar her şeyi;*
2. *Bir büyüğün bir küçüğe karşı merhametsizlik ve gaddarlığı*
3. *Ahlaksızlık (fasık)*⁴⁶

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere, İngiliz eğitim sisteminde ceza konusu öğretimden ziyade eğitimle ilgili konularda başvurulan ve özellikle ahlaki gelişim açısından önemli görülen noktalarda kullanılmaktadır.

Sonuç

Descamps’ın İngiliz eğitim sistemini incelemek üzere İngiltere’ye yapmış olduğu gezi sonrasında hazırlanmış olduğu bir dizi yayından seçilerek bulgular kısmında verilen bilgiler İngiliz eğitim sisteminin anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bulgular

⁴⁶ a.g.m., s. 1086.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

incelendiğinde İngiliz eğitim sistemini tüm detaylarıyla ve örnekleriyle açıklayan yazarın yer yer Fransız eğitim sistemi ile karşılaştırmalarda bulunduğu da görülmektedir. Bu yayınların Türkçeye tercüme edilerek Muallimler Mecmuası adlı dergide yayınlanmış olması da dikkat çeken başka bir noktadır. Bu bağlamda incelenen yazıların farklı boyutlarda değerlendirilmesi çalışmanın alana katkı yapması açısından önem taşımaktadır.

Bulgular İngiliz eğitim sisteminin tarihi sürecinin anlaşılması açısından değerlendirildiğinde dikkat çeken en önemli nokta geleneksel bir eğitim anlayışının var olmasına rağmen bu anlayışın gelişmeleri engellemediği aksine gelişme ve yeniliklerin bu geleneksel yapının temelini oluşturduğunun anlaşılmasıdır. Descamps gelişim ve değişimin İngiliz gelenekselliğinin temelinde yatan en önemli unsur olduğunu sıklıkla vurgulamıştır. Eğitim ve toplum arasındaki kopmayan çift yönlü bağları İngiliz eğitim sistemi ve toplum yapısı arasındaki ilişkide de görmek mümkündür. İngiliz toplumunun kendine has özelliklerinin eğitim yoluyla yeni nesillere aktarıldığı ve okullardan beklentinin akademik başarıdan ziyade İngiliz kültürünün aktarımı olduğu Descamps'ın yazılarından anlaşılmaktadır. Eğitim sistemini oluşturan okul ve öğretmen gibi ana unsurların ne şekilde oluşturulacağı ebeveynlerin beklentileri doğrultusunda yerel yönetimlerin kontrolünde gerçekleşmektedir. İngiliz hükümetinin 1900'lü yıllardan sonra eğitim sistemi ile ilgili bir takım yapılandırmalara başladığı ancak yine sorumluluğun büyük bölümünün yerel yönetimler üzerinde bırakıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumdan dolayı eğitim süreçleri de tamamen toplumun beklentileri doğrultusunda şekillendirilmiştir. Descamps bu özellikten dolayı İngiliz eğitim sisteminin diğer Avrupa ülkelerinden daha farklı ve bazı konularda da daha başarılı olduğunu örneklerle açıklamaya çalışmıştır. Bulgularda dikkat çeken bir diğer nokta ise Descamps tarafından gezilen pek çok okulun günümüzde aktif bir şekilde eğitim faaliyetlerine devam ediyor olmasıdır ki bu durum; Descamps tarafından ifade edilen gelişme ve değişimin İngiliz gelenekselliğinin en önemli unsuru olduğu tezini de doğrulamaktadır. Geleneksel yapı ve kültürel temeller bozulmadan modernleşmeyi İngiltere'nin gerçekleştirdiğini düşünmek mümkündür.

Descamps'ın yazılarını karşılaştırmalı eğitim açısından değerlendirdiğimizde ise İngiliz-Fransız eğitim sistemleri üzerinden aslında İngiliz-Fransız toplum yapısının ve kültürel farklılıklarının değerlendirildiği görülmektedir. Descamps İngiliz okullarında gördüğü bazı durum ve uygulamaları Fransız okullarında görmeyen pek mümkün olmadığını iki milletin farklı özelliklerine dayandırmaktadır. Descamps'ın İngiltere'yi Fransa ile karşılaştırırken yer yer öz eleştirilerde bulunduğu, İngiliz eğitiminin başarılı olarak nitelendirilmesini sağlayan bazı uygulamaların Fransa'da gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmekten çekinmemiştir. Tüm özellikleri göz önüne alındığında Descamps'ın yazıları karşılaştırmalı eğitim tarihi içinde

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Ergün tarafından belirtilen “Eğitim Seyahatleri Devri” dönemi çalışmalarına örnek oluşturmaktadır⁴⁷.

Fransız bir sosyoloğun İngiliz eğitim sistemini anlattığı yazılarının Türkiye’de 1924-1925 yıllarında yayınlanan bir eğitim dergisinde yayınlanmış olması ise dönemin şartları doğrultusunda değerlendirilmesi gereken oldukça önemli bir noktadır. Yazıların yayınlanmış olduğu dergi Cumhuriyet’in ilk yıllarında eğitimciler tarafından çıkartılan pek çok dergiden birisidir⁴⁸. İnkılâp hareketlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği bu dönemde eğitim konusunda da milli ve çağdaş bir sistem oluşturulmaya çalışılmakta⁴⁹, bunun için hem dönemin önemli eğitimcilerinden hem yabancı uzmanlardan görüşler alınmaktadır⁵⁰. Bunların yanında farklı ülkelerin eğitim sistemlerinin incelendiği karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına da özellikle eğitim dergilerinde ağırlık verildiği görülmektedir⁵¹. Eğitim alanında yapılan yeniliklerde ve eğitim sisteminde gerçekleştirilen değişiklikler incelendiğinde hem yerli/yabancı uzman görüşlerinin hem de süreli yayınlarda yer verilen karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının etkilerini görmek mümkündür. Bu çalışmada incelenen Descamps’a ait yazıların içerikleri dikkate alındığında Türk eğitim sisteminde gerçekleştirilen yeniliklerde doğrudan etkisi olduğu söylenemezse de okulların fiziki yapısının düzenlenmesi, öğretim programlarının yeniden gözden geçirilmesi gibi konularda fikirsel olarak katkı sağladığı düşünülebilir.

Kaynaklar

Aksoy, Volkan. Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Kültürün Yeri ve Önemi, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 24, ss.415-434.

Akyüz, Yahya. Atatürk Öğretmenlere Dedi ki..., *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, 1981, ss. 9-15.

Demir, Gönül Türkan. 1918-1938 Yılları Arasında Yayınlanan Eğitim Dergilerindeki Karşılaştırmalı Eğitim Makalelerinin İncelenmesi, *Cumhuriyet International Journal of Education*, Cilt: 1, Sayı: 6, 2017, ss. 15-33.

⁴⁷ Eğitim Seyahatleri Devri: 1830’larda başlayan ve 1914-1918 yıllarına kadar devam eden süreçte yaygın olarak gerçekleştirilen karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında kendi ülkelerinin dışındaki ülkelere seyahat eden eğitimciler gittikleri yerlerde sistemli ve sistemli gözlemler yapmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ergün, 1985.

⁴⁸ Cumhuriyet Dönemi eğitim dergileri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Demir, *Atatürk Dönemi...*, 2017, s. 24-47.

⁴⁹ Mehmet Okur, Türkiye’de Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları (1920-1928), *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 11, s. 93-109.

⁵⁰ Ali Yalçın, Cumhuriyet Dönemi Yabancı Eğitim Uzmanlarından John Dewey ve Beryl Parker’ın Raporlarında “İyi Vatandaş” Algısı, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, Cilt:15, Özel Sayı, 2019, ss. 59-70.

⁵¹ Demir, *1918-1938 Karşılaştırmalı...*, 2017.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Demir, Gönül Türkan. *Atatürk Dönemi Eğitim Dergilerindeki Sosyal Bilimlerle İlgili Konuların İncelenmesi (1923-1938)*, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, 2017.

Descamps, Paul. İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Hususi Mektepler - Vakıf Mektepleri, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı: 24, 1924b, ss. 829-851.

Descamps, Paul. İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Mekteplerde Maddi Şerait, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı: 27-28, 1925, ss. 1081-1098.

Descamps, Paul. İngiliz Mekteplerinde Terbiye / Yeni Mektepler, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt 3, Sayı: 32, 1925, ss. 1432-1441.

Descamps, Paul. İngiliz Mekteplerinde Terbiye, Çev. Doktor Sabri, *Muallimler Mecmuası*, Cilt: 3, Sayı:23, 1924a, ss. 796-810.

Doğan, Hıfzı. Atatürk'ün İşlevsel Eğitim Anlayışı, *Eğitim ve Bilim*, Cilt: 6, Sayı: 34, 1981, ss.5-11.

Doğramacı, İhsan. Atatürk ve Eğitim, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, 1985, ss. 653-670.

Ekiz, Can. Atatürk ve Eğitim Anlayışının Milli Karakteri, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16, 2007, ss. 22-36.

Erdoğan, İrfan. Karşılaştırmalı Eğitim: Türk Eğitim Bilimleri Çalışmaları İçinde Önemsiz Bir Alan, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 3, 2003, ss. 1-14.

Ergün, Mustafa. *Karşılaştırmalı Eğitim*, Malatya, 1985, <https://readgur.com/doc/597062/kar%C5%9F%C4%B1la%C5%9F%C4%B1mal%C4%B1-e%C4%9Fitim---prof.dr.-mustafa-erg%C3%BCn> (Son erişim 12 Şubat 2022).

Merriam, Sharan B. *Nitel Araştırma - Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Çev. Edt. Prof. Dr. Selahattin Turan, Nobel Yayınları, Ankara, 2013.

Okur, Mehmet. Türkiye'de Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları (1920-1928), *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 11, s.93-109.

Topdemir, Hüseyin Gazi ve Unat, Yavuz. *Bilim Tarihi*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2012.

Ülken, Hilmi Ziya. Kitap Tahlilleri, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:7, 1952, ss. 148-149.

Journal of Anglo-Turkish Relations Volume 3 Number 2 June 2022

Yalçın, Ali. Cumhuriyet Dönemi Yabancı Eğitim Uzmanlarından John Dewey ve Beryl Parker'ın Raporlarında “İyi Vatandaş” Algısı, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, Cilt:15, Özel Sayı, 2019, ss. 59-70.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

İnternet Kaynakları

<https://www.harrowschool.org.uk/>

<https://www.rugbyschool.co.uk/>

<https://www.westminster.org.uk/>

<https://www.winchestercollege.org/welcome/heritage>

<https://www.mtsn.org.uk/>

https://en.wikisource.org/wiki/1911_Encyclop%C3%A6dia_Britannica/Forster,_William_Edward.

<https://www.abbotsholme.co.uk/>.

<https://clayesmore.com/>.